

NAAR EEN PLAN OM COLLECTIEVE SCHULDENREGELING NAAR DE VREDEGERECHTEN OVER TE HEVELEN?

Virginie Sautier, juriste (november 2017)

Op 9 september 2017 publiceerde Le Soir een interview met minister van Justitie Koen Geens, getiteld 'Garantir le droit à la sécurité juridique' (Het recht op rechtszekerheid garanderen).¹ Dit artikel maakte met name de balans op van de hervorming van het juridische bijstandssysteem voor de minder goeude rechtzoekenden.

Aan het einde van het interview werd minister Geens gepolst over de afschaffing van de vredegerichten. Hij ontkende deze informatie en voegde eraan toe dat hij hun bevoegdheden zou uitbreiden door het geschilbedrag te verdubbelen waarover ze uitspraak mogen doen. Hij was bovendien ook van plan om hen andere bevoegdheden toe te vertrouwen en haalde hierbij meer bepaald de collectieve schuldenregeling aan.

Tijdens de recente voorstelling van zijn 'Court of the future' bevestigde de minister van Justitie opnieuw zijn wil om de bevoegdheid van de collectieve schuldenregeling vanaf 2018 aan de vrederechters over te dragen.²

Hoewel het op dit moment nog gaat om een plan dat samen met de arbeidsrechters en vrederechters wordt besproken, ziet het ernaar uit dat dit heel binnenkort werkelijkheid zou kunnen worden. Het Observatorium Krediet en Schuldenlast stelt zich dan ook de vraag of een dergelijke bevoegdheidsoverdracht opportuun is.

1. Van de beslagrechtbank naar de arbeidsrechtbank

Oorspronkelijk was de procedure van collectieve schuldenregeling een bevoegdheid van de beslagrechter. Omdat de regering van oordeel was dat geschillen inzake collectieve schuldenregeling uiteindelijk maar heel weinig te maken hadden met middelen tot tenuitvoerlegging, besliste ze in 2007 om deze geschilprocedures toe te vertrouwen aan de arbeidsrechtbank, gelet op het meer sociale karakter van deze rechtsmacht. Het leidende beginsel bij overmatige schuldenlast was immers altijd al dat van de menselijke waardigheid. Volgens de toenmalige regering³ hadden de arbeidsgerechten en het arbeidsauditoraat - die vertrouwd zijn met alle geschilprocedures inzake sociale zekerheid en arbeidsrecht - aangetoond dat ze sociale problemen efficiënt in kaart konden brengen en dat ze het beste op de hoogte waren van de problemen waarmee personen met overmatige schuldenlast te kampen hadden. Ze beschikten over onderzoeksmiddelen die bijzonder goed op de materie van de collectieve schuldenregeling waren afgestemd. De overdracht was ook gebaseerd op een informaticaproject (Phenix) dat de manier waarop werd omgegaan met justitie, radicaal moest veranderen. Het project mislukte echter: de Amerikaanse firma die met het project was

¹ <https://www.koengeens.be/fr/news/2017/09/09/garantir-le-droit-a-la-securite-juridique>

² <https://www.koengeens.be/policy/court-of-the-future>

³ <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20040401/wijziging-van-de-wet-betreffende-collectieve-schuldenregeling-0?setlang=1>

belast, slaagde er niet in om binnen de vooropgestelde termijn een levensvatbaar project uit te werken.

De overheveling vond plaats en gebeurde in twee fasen: met ingang van 1 september 2007 vielen nieuwe dossiers onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank en een jaar later werden de dossiers van de beslagrechter definitief overgeheveld.

Achter de perfect lovenswaardige wens om een magistraat te hebben die beter luisterde naar de rechtzoekende en naar de schuldeisers, bleken echter officieuze redenen schuil te gaan, namelijk dat deze overdracht bedoeld was om een organisatorisch probleem binnen de rechtbanken op te lossen. De overdracht zou een middel geweest zijn om de beslagmagistraten te ontlasten, terwijl de arbeidsrechtbanken meer tijd en middelen bleken te hebben om deze geschillen te behandelen.⁴ In de praktijk was de realiteit echter heel anders, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de beslissing enkele jaren later van de arbeidsrechtbank van Namen om haar deuren te sluiten wegens "*een schrijnend structureel gebrek aan menselijke en materiële middelen waartegen deze dienst al ettelijke maanden strijdt*"⁵

2. Waarom het vredegerrecht?

We kunnen ons de vraag stellen naar de achterliggende redenen om nu de overdracht van de procedure van collectieve schuldenregeling van de arbeidsgerechten naar de vredegerichten over te hevelen. Het is verleidelijk om een parallel te trekken met de situatie in 2007. Met de oprichting van de familierechtbank zagen vrederechters een belangrijk deel van hun bevoegdheden verdwijnen. Sinds 1 juli 2014 beheren vredegerichten echter geschillen waarbij een groot aantal personen zijn betrokken, met name het innen van facturen van leveranciers van elektriciteit, gas, verwarming, water, radiotransmissie of radio- en teledistributie tegen alle natuurlijke personen die geen onderneming zijn en dit ongeacht het bedrag van de schuld. Voorts zijn ze ook bevoegd voor voogdij, bescherming van geesteszieken, huurcontracten, erfdiensbaarheden, om nog maar te zwijgen van consumentenkredieten en bewindvoering over goederen. Laten we even dieper op die laatste bevoegdheid ingaan. Als de overdracht effectief plaatsvindt, zou de vrederechter twee verschillende petten voor dezelfde persoon kunnen ophebben wanneer de rechtzoekende onder bewindvoering over goederen is geplaatst en verwickeld is in een procedure van collectieve schuldenregeling. Bestaat hier niet het gevaar dat de vrederechters in de problemen komen, omdat ze bij het vellen van een oordeel met tegenstrijdige belangen rekening moeten houden, met name de bescherming van de persoon die onder voorlopige bewindvoering is geplaatst en de bescherming van alle schuldeisers? En wat als de vrederechter uitspraak moet doen in een geschil over consumentenkrediet of over een huurovereenkomst, wat vaak in een procedure van collectieve schuldenregeling voorkomt? Hij zal ten gronde over het dossier moeten oordelen door een schuldenaar tot betaling te veroordelen en vervolgens uitspraak over een eventuele kwijtschelding van schulden moeten doen.

⁴ De Coninck F., Cartuyvels Y., Franssen A., Kaminski D., Mary P., Réa A., Van Campenhoudt L., *Naar de grenzen van justitie, in de marges van de maatschappij. Een groepsanalyse van actoren en onderzoekers*, Gent, Academia Press, 2005, p. 134

⁵<http://www.echosducredit.be/parutions/numero-30-avril-juin-2011/plus-de-rcd-au-tribunal-du-travail-de-namur-jusqua-nouvel-ordre>

Talrijker?

Het valt niet te ontkennen dat er meer vrederechters dan arbeidsrechters zijn. Je zou bijgevolg kunnen denken dat er een betere verdeling van de dossiers over de verschillende kantons is. Omdat hun bevoegdheidsgebied beperkter is, lijken vrederechters meer beschikbaar om dit soort geschillen te behandelen en - als de vredegerichten al niet overbelast zouden zijn - zou de gerechtelijke achterstand hierdoor weggewerkt kunnen worden. Gaat dit echter niet leiden tot een onbillijke verdeling tussen de verschillende kantons? De 'grote' kantons zullen wellicht een groot aantal dossiers toegewezen krijgen, terwijl een 'klein' kanton slechts heel weinig dossiers zal moeten behandelen. Zou deze toestroom van dossiers het onevenwicht in de werklust van vrederechters niet nog vergroten? Sommigen 'verdrinken' al in het beheer van geschillen inzake voorlopige bewindvoering: hoe meer rust- en ziekenhuizen een kanton telt, des te groter het aantal dergelijke geschillen. Hierdoor zou de gerechtelijke achterstand die in bepaalde kantons al bestaat, nog verder toenemen, terwijl een eerste wetsontwerp de bevoegdheid *ratione summae* van vrederechters optrekt van 2500 euro naar 5000 euro.⁶ Een deel van de geschillen die vandaag door de rechtbanken van eerste aanleg worden behandeld, zullen dus binnenkort door de vrederechter worden behandeld. Bovendien zet een tweede wetsontwerp⁷ de hervorming van de gerechtelijke kantons verder door de verdeling van de vredegerichten te reorganiseren zodat het aantal gerechtelijke kantons van 187 naar 162 wordt teruggebracht. Zal de vrederechter in een dergelijke hervormingscontext en met een dergelijke aanpak in staat zijn om de nodige aandacht te besteden aan de specifieke materie van de collectieve schuldenregeling?

Informatiseren en dus vereenvoudigen?

Deze bevoegdheidsoverdracht kadert voor het overige in een ambitieus informatiseringsproject van justitie in haar geheel: Just-on-Web, het 'e-PV'-platform, het 'e-betekening en e-verzoekschrift'-platform, e-Deposit, e-Box, het digitaal pro-Deoplatform en MaCH. In 'Court of the future' kondigt minister Geens aan dat momenteel volop wordt gewerkt aan de informatisering van de procedure van collectieve schuldenregeling. De datum van inbedrijfstelling zou gepland zijn op 1 mei 2018. Op basis van deze informatisering met als bedoeling de werklust van alle betrokkenen te verminderen (rechtzoekenden, advocaten, griffiers en magistraten), zou het beheer van collectieve schuldenregelingsdossiers gemakkelijker moeten worden en zou de vrederechter de natuurlijke nabijheidsrechter zijn voor een 'moderne schuldbemiddeling ondersteund door een nieuw digitaal platform'.

Tot voor kort was het nog onmogelijk om conclusies, de stukkenbundel of zelfs een eenvoudige brief via digitale weg naar rechtbanken te sturen. Zal het mogelijk zijn om een dergelijk systeem in nauwelijks enkele maanden in te voeren? En loopt men niet het risico om op hetzelfde struikelblok te stoten als bij de poging om het Phenix-project door te voeren? Als de informatisering mislukt of vertraging oploopt, zal de bevoegdheidsoverdracht dan ook on hold worden gezet?

Uitrusting en opleiding?

We kunnen ook opmerken dat de griffies van de vredegerichten momenteel niet over voldoende materiële en menselijke middelen beschikken om deze nieuwe geschilprocedures

⁶<http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20170714/werklustvermindering-binnen-de-rechterlijke-orde?setlang=1>

⁷<https://www.dekamer.be/flwb/pdf/54/2695/54K2695001.pdf>

te behandelen. Bovendien houden we er ook geen rekening mee dat de betrokkenen niet opgeleid zijn om de specifieke collectieve schuldenregelingsdossiers te behandelen. Een min of meer lange overgangsperiode en een intensieve opleiding van zowel de magistraten als het personeel van de griffies zou noodzakelijk zijn.

Naast deze technische problemen heeft het Observatorium vragen bij de problematiek van de vrederechters waar nu nog geen enkele magistraat is benoemd, of van die vrederechters die heel regelmatig een beroep doen op plaatsvervangende rechters. Ondanks het grotere aantal nieuw in te vullen vacante posten moeten we vaststellen dat er nog steeds heel wat kantons zijn die nog altijd op de benoeming van een magistraat wachten.⁸ Wat zal er met die kantons gebeuren? De collectieve schuldenregelingsdossiers vereisen volledige beschikbaarheid - met name door de blijvende saisine - en een grondige kennis van deze heel specifieke materie.

En de rechtspraak?

We stellen tot slot vast dat binnen eenzelfde rechtsgebied de rechtspraak inzake collectieve schuldenregeling soms verschilt tussen magistraten. Als de overdracht doorgaat, zou het grotere aantal magistraten dat deze materie moet behandelen, tot een nog sterker verschillende rechtspraak kunnen leiden, waardoor afhankelijk van de bevoegde vrederechter begunstigden, bemiddelaars en schuldeisers anders zouden worden behandeld.

Conclusie

Zou het voor men tot een dergelijke bevoegdheidsoverdracht overgaat, niet opportuun zijn om een globale hervorming van de collectieve schuldenregelmaterie door te voeren? De huidige wet bevat hiaten (geen sanctie voor de bemiddelaar die zich niet aan de termijnen houdt, verwerpingsprocedure die is vermeld, maar niet is omkaderd enz.). Een globale herziening van de wet zou wel eens een grotere prioriteit kunnen blijken te zijn.

Zou er, door van de vrederechter de natuurlijke rechter van de moderne schuldbemiddeling te maken, geen verwarring kunnen ontstaan tussen bemiddeling in de ruime zin en collectieve schuldenregeling?⁹ De vrederechter is inderdaad de nabijheidsrechter, de ad-hocrechter om een probleem tussen burens of een geschil tussen een huurder en een verhuurder in der minne te regelen, maar heeft die echt de tijd en de middelen om procedures van collectieve schuldenregeling te behandelen?

Als dit project doorgaat, wat gebeurt er dan in de onvermijdelijke overgangsperiode met de begunstigden, de bemiddelaars en de schuldeisers? Hoe zullen magistraten en het personeel van de griffies in een dergelijk kort tijdsbestek adequaat en volledig kunnen worden opgeleid om deze geschillen te behandelen? Is het opportuun om deze geschillen nog over te dragen alvorens ze eerst bij te werken en te verbeteren? Zal een tweede overdracht in twintig jaar tijd niet opnieuw de expertise in vraag stellen, samen met de praktische kennis die al deze jaren is verworven, ontwikkeld en verankerd? En wat zal er tot slot worden van de

⁸<https://www.koengeens.be/news/2017/06/20/reactie-van-de-minister-van-justitie-over-aantal-vacatures-rechters>

⁹ Hoewel collectieve schuldenregeling deel uitmaakt van een bemiddelingsproces, is het algemeen aanvaard dat deze procedure afwijkt van de essentiële kenmerken die bemiddeling in de ruime zin definiëren en dat het gebruik van deze benaming bijgevolg tot 'jammerlijke misverstanden' leidt. Zie Cruyplants J., Gonda M. en Wagemans M., *Droit et pratique de la médiation*, Brussel, Bruylant, 2008, p. 22.

arbeidsrechtbanken, als hun bevoegdheden worden beperkt? Al deze belangrijke vragen blijven momenteel onbeantwoord.

De sector van de schuldbemiddeling begint te beseffen dat het project vorm krijgt en dat het heel binnenkort realiteit zou kunnen worden. Het Observatorium vindt het opportuun om nu een grondige denkoefening over deze eventuele overdracht in overleg met de betrokken actoren op te zetten. Op die manier zou zeker worden gesteld dat die voordelig uitpakt, zonder de vele gezinnen, schuldeisers en bemiddelaars uit het oog te verliezen die deze verandering zullen ondergaan en die het verdienen om antwoorden te krijgen.